

**ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ХАНДЫҚ
ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ
«МӘҢГІЛІК ЕЛ»
ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ**

ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ХАНДЫҚ
ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ
«МӨҢГІЛІК ЕЛ»
ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ

Ұжымдық монография

Алматы
«Қазак университеті»
2017

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Қаз)
Е 33

4541МҚ/4 «Қазақ әдебиетіндегі ұлттық идея және «Мәңгілік Ел» идеясы көрініс табуының көркемдік мәні мен жаңашыл сипаты» ғылыми жобасы бойынша дайындалған

Жалпы редакциясын басқарған
ф.ғ.д., профессор **Ө. Әбдиманұлы**

Пікір жазғанлар:

филология ғылымдарының докторы, профессор **Б. Әбдіғазизұлы**
филология ғылымдарының докторы, профессор **З. Сейітжанов**
филология ғылымдарының докторы, профессор **Ә. Тарақ**

Е 33 Ежелгі және хандық дәуір әдебиетіндегі «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы: ұжымдық монография / Ө. Әбдиманұлы, Ж. Дәдебаев, А.Б. Темірболат, Е.М. Солтанаева, Ж.Д. Есімова, Қ.Ә. Айсұлтанова; жалпы ред. басқ. Ө. Әбдиманұлы. – Алматы: Қазак университеті, 2016. – 172 б.

ISBN 978-601-04-2189-9

Бұл еңбекте Ежелгі және хандық дәуір әдебиетіндегі «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы кеңінен қарастырылады. Сондай-ақ, ұжымдық монографияда осы кезеңдегі шығармашылық-тарихи тұлғалар, акын-жыраулар мұрасындағы мәңгілік ел мұратының, ұлттық идея көрінісінің басты арналары нақтыланып, әдеби-көркемдік мәніне, маңызына талдау жасалады. Еңбекте ғасырлар қойнауындағы көркем туындылардағы ұлттық идея және «Мәңгілік Ел» идеясы көрініс табуының көркемдік мәні мен жаңашыл сипаты жан-жақты зерделеніп, бүгінгі күн тұрғысынан жүйелеу және зерттеу мәселелеріне ерекше мән берілген.

Монографиялық зерттеу әдебиетші ғалымдарға, филология факультеттерінің докторанттарына, магистранттары мен студенттеріне, жалпы әдебиет сүйер қауымға арналған.

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Қаз)

ISBN 978-601-04-2189-9

© Авторлық ұжым, 2016
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

Ұлттық идея – ұлттың өмір сүру факторлары арқылы айқындалатын, тарих тәжірибесі мен танымталғамына қатысты жаңғырып-жаңаланып отыратын, халықтың уақытқа сай талап-тілектерінің, әлеуметтік мұрат-мүдделерінің жалпы мәнін жинақтаған тарихи категория. Оның ұлттық рухани болмысының арналы саласы әдебиетте көрініс табуы «Мәңгілік Ел» идеясымен астасып жатыр.

Қазақстан Республикасының президенті – Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев өзінің 2014 жылғы 17 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында: «Мәңгілік Ел – ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман – әлем елдерімен терезесі тең қатынас құратын, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын Тәуелсіз Мемлекет атану еді. Ол арман – тұрмысы бақуатты, түтіні түзу ұшқан, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарайтын бақытты Ел болу еді. Біз армандарды ақиқатқа айналдырдық. Мәңгілік Елдің іргетасын қаладық», – деп «Мәңгілік Ел» идеясының халқымыздың сан ғасырлық тарихымен сабақтасып, оның рухани дүниелерінің негізгі ұстанымына айналғандығының мән-мазмұнын ашып берді.

Ендеше ел арманының «Темірқазығына» айналған «Мәңгілік Ел» идеясының санғасырлық қазақ әдебиетіндегі көркемдік белгісін зерделеу – аса бір ыждағаттықпен зерттеу қажет ететін бағыттың бірі. Өйткені кез келген халықтың ежелгі дәуірлерден бергі арман-мақсаттарынан қалыптасатын рухани болмысын саралайтын нақты көрсеткіші – Сөз өнері. Сондықтан да, «Мәңгілік Ел» идеясының ұлт рухымен берік бірлігі қазақ әдебиетіндегі әдеби туындылар өзегінен үнемі өзіндік өрісін тауып отырды. Қазақ әдебиеті тарихының ежелгі замандарынан егемендік алған тұсымызға дейінгі дәуірлерінде, одан кейін де ұлттық идея, «Мәңгілік Ел» концепциясын әдеби-көркемдік тұрғыдан негіздеді десе болады. Осы қос ұғым, қос ұстаным іргелі тарихи кезеңдік тұстарда әдебиеттен түрлі реңкпен белгі беріп отырды.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ (Әбдиманұлы Ө.).....	3
ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫР ТАРИХИ ТҮЛҒАЛАР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ҰСТАНЫМЫ (Дәдебаев Ж.).....	8
«МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ХАНДЫҚ ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ КӨРКЕМДІК КӨРІНІСІ (Әбдиманұлы Ө.)	82
ЕЖЕЛГІ ӘДЕБИ МҰРАЛАРДАҒЫ ЕЛ МҰРАТЫ КӨРІНІС ТАБУЫНЫҢ КӨРКЕМДІК МӘНІ (Солтанаева Е.М.).....	110
ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫР ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ ЕЛ БІРЛІГІНІҢ ЖЫРЛАНУЫ (Есімова Ж.Д.).....	130
«МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ – ӨТКЕН МЕН КЕЛЕШЕК КЕЛІСІМ ТАБАР ҰСТАНЫМ (Айсұлтанова Қ.Ә.).....	142
ПОНЯТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ И ЕЕ ОТРАЖЕНИЕ В КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (Темирболат А.Б.).....	154
КОРЫТЫНДЫ (Әбдиманұлы Ө.).....	168

Ғылыми басылым

Өмірхан Әбдиманұлы, Жанғара Дәлебаев,
Алуа Темірболат, Еркінгүл Солтанаева, Жұлдыз Есімова,
Қарлығаш Айсұлтанова

**ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ХАНДЫҚ
ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ
«МӘНГІЛІК ЕЛ»
ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ**

Ұжымдық монография

Монография авторлық редакциямен жарыққа шықты

Компьютерде беттеген *Г. Шаккозова*
Мұқабасын безендірген *А. Қалиева*

ИБ №10575

Басуға 13.12.2016 жылы кол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 10,9 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс № 867.

Таралымы 500 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.